

יצחק ז"ל [הרי"ף]... אנחנו חלקנו עליו בקצת מקומות, כמו לי מקום או יותר⁸, מה שתפס עליו תלמידו רבנו יוסף הלוי ז"ל בשבועות ובכתרא, וקצתם אנחנו הערנו עליהם. וכבר עשינו קונדרסין באותם המקומות, אמנם עדיין לא יצאו לתכלית הפעולה, כמו שלא הרחיב הזמן לבאר מה שעשינוהו מפירוש הלכות קשות שבכל התלמוד, ולא לבאר ההלכות אשר עשינו אותן מהירושלמי על דרך מה שעשה הרב אלו ההלכות מהבבלי. בתשובה זו מזכיר הרמב"ם בנוסף לחידושי לתלמוד שני חיבורים נוספים: (1) קונטרסי השגות על הרי"ף; (2) הלכות הירושלמי, כדרך שהרי"ף עשה על הבבלי. מהחיבור הראשון לא ידוע לנו היום דבר. מהחיבור השני נמצאו טיוטות למסכתות ברכות וכתובות, והן פורסמו על ידי ר"ש ליברמן⁹.

המקום השלישי הוא בתשובה ששלח כחמש שנים לפני מותו לחכמי לונד¹⁰ בעקבות בקשתם מהרמב"ם לתרגם את מורה הנבוכים לעברית. הרמב"ם עונה להם על כך: "ושלחנו לכם עם זה הכתב החלק השלישי ממורה הנבוכים בלשון ערבי. ואשר שאלתם שאעתיקנו לכם בלשון הקדש – מי יתנני כירחי קדם לעשות שאלתכם, בזה הספר ובשאר הספרים שחברתי בלשון קדר אשר הקדיר שמשא, כי עם אהליהם שכנתי, ושמחה גדולה היה לי בזה, להוציא יקר מזולל ולהשיב האבדה לבעליה. אבל סיבות הזמן סבבוני, ואפילו הפירושים שעשיתי, וכמה ענינים שחיברתי בלישנא דרבנן שהן עדיין אפלות – לא נשאר לי פנאי לדקדק אותן ולהגיהן עד שיצאו לאור העולם...". אם כן גם שנים ספורות קודם פטירתו מספר הרמב"ם כי יש לו טיוטות של חיבור על התלמוד, אך מסיבות שונות לא דקדק בדבריו¹¹ ולכן עדיין לא הוציא את החיבור לאור.

8. בהקדמה למשנה כתב הרמב"ם: "וההלכות שעשה הרב הגדול רבינו יצחק זצ"ל הספיקו במקום כולם, לפי שהם כוללים כל תועליות הפסקים והמשפטים הנצרכים בזמננו זה כלומר זמן הגלות, וכבר בירר בהם כל השגיאות שנפלו בפסקי קודמיו. ולא הוקשו לנו בהם אלא הלכות מעטות לא יגיעו לעשר בשום פנים". את ההבדל בין עשרה לבין שלושים מקומות יש להסביר בזמן שחלף מכתיבת פיהמ"ש לזמן כתיבת התשובה (זמן קצר אחרי פרסום משנה תורה). מכל מקום ברור כי הרמב"ם חולק על הרי"ף במקומות בודדים בלבד, וחלק ממקרים אלו מפורשים בחידושי הרי"ף מיגאש למסכתות בבא-בתרא ושבועות. אם כן רק כשיש לנו ראייה ברורה אנו יכולים להסביר את דברי הרמב"ם כחולקים על הרי"ף. כלל לא ברור מהיכן הגיע ישראל פרנצוס למסקנה ש"לאמיתו של דבר הרמב"ם חולק על הרי"ף בהרבה יותר מקומות" (סיני קו תש"ן עמ' קג הערה 29) אך לא טרח לתת הסבר לדבר. לנו אין אלא את דברי הרמב"ם הפשוטים והברורים, ואין לבדות מליבנו מחלוקות בין הרי"ף לרמב"ם. על המקרים בהם נראה כי הרמב"ם חלק על הרי"ף ראה לקמן הערה 64.

9. לעיל הערה 4.

10. אגרות הרמב"ם [לעיל הערה 2] עמ' תקנו-תקנח.

11. כך דרכו של הרמב"ם בכל כתביו לדקדק בדבריו ולכתוב מספר טיוטות עד שנותן את הספר לסופרים על מנת שיעתיקו אותו ובכך למעשה "מוציאו לאור". וכך כתב כאגרת השמר (מהד' שילת נלעיל הערה 2 עמ' לג-לד): "וממה שראוי שתדעוהו, שהאדם אין לו לדבר ולדרש באזני העם עד שיחזור מה שרצונו לדבר בו פעם ושתיים ושלש וארבע... הן זה נאמר על מה שיצטרך לדבר בו בפיו. ועל מה